

Opinber þjónusta – ályktun 2020

Opinber þjónusta - málefni sveitarfélaga og samskipti við ríkið

Opinber þjónusta sem veitt er af sveitarfélögum og ríki hefur mikil áhrif á lífsgæði fólks, vöxt og viðgang samfélaga. Ríkið er skuldbundið samkvæmt samningum til að fjármagna hluta af þeirri þjónustu sem sveitarfélögin inna af hendi. Mikilvægt er að skerpa skil á því hvaða þjónusta tilheyrir hvoru stjórnarsýslustigi. Nauðsynlegt er að viðeigandi tekjustofnar og fjármögnun þeirra þátta opinberrar þjónustu sem sveitarfélögin bera ábyrgð á, séu með þeim hætti að sveitarfélögin geti sinnt þjónustunni sem skyldi. Því skiptir miklu máli að kostnaðarmeta öll frumvörp, reglugerðir og aðrar stjórnvaldsákvæðanir ríkisins sem hafa áhrif á verkefni og rekstur sveitarstjórnarstigsins. Á undanförunum árum hefur þeim tilvikum fjölgað þar sem ýmis verkefni og ábyrgð á þeim hafa verið færð til sveitarfélaganna án samráðs við þau eða að fullnægjandi fjármagn hafi fylgt þeim verkefnum. Haustþing SSV leggur áherslu á mikilvægi þess að samráð sé haft, raunhæft kostnaðarmat sé gert og nægt fjármagn fylgi verkefnum sem ríkið ætlar sveitarfélögunum að taka yfir og annast.

Í Hagvísí SSV sem kom út í byrjun árs 2020 kemur fram að hlutfallslega eru hvergi færri opinber störf á vegum ríkisins en á Vesturlandi ef borið er saman við aðra landshluta. Haustþing SSV skorar því á ríkisstjórnina að fjölga opinberum störfum á Vesturlandi. Með því mætti efla landshlutann, styrkja vinnumarkaðinn, hagræða í opinberum rekstri, skapa meira jafnvægi á milli landshlutanna og vega upp þann ójöfnuð sem hefur orðið við fækkun opinberra starfa á Vesturlandi undanfarin ár.

Í stjórnarsáttmála núverandi ríkisstjórnar er kveðið á um að „Ráðuneytum og stofnunum verður falið að skilgreina störf og auglýsa þau án staðsetningar eins og kostur er“. Þetta markmið er skilgreint frekar í núverandi byggðaaáætlun og þar er sett sem markmið að árið 2024 verði 10% starfa á vegum ríkisins og stofnana auglýst án staðsetningar. Því miður virðist vera langt í land með að þau markmið sem sett voru náist. Því skorar Haustþing SSV á ríkisvaldið og einkageirann að byggja upp starfsstöðvar og fjölga störfum án staðsetningar í takt við markmið stjórnvalda í byggðamálum. Með aukinni tækni er landið eitt atvinnusvæði og á landsbyggðinni er mikill mannauður.

Málefni fatlaðra

Með lögum nr. 38/2018 er búið að fella niður skilyrði um að 8000 íbúar standi að baki hverju þjónustusvæði. Því hefur þjónustusvæði um málefni fatlaðra á Vesturlandi verið lagt niður og hvert og eitt sveitarfélag ber ábyrgð á því að veita þjónustuna og fá því framlög jöfnunarsjóðs beint til sín. Eftir sem áður er mikilvægt að sveitarfélögin eigi með sér gott samstarf um þjónustu við fatlað fólk.

Þrátt fyrir auknar fjárveitingar í kjölfar endurskoðunar á samningi um málefni fatlaðra eru sveitarfélög enn víða að greiða með þjónustu við fatlaða. Ekki er svigrúm til að efla þá þjónustu sem fötluðum er veitt í sveitarfélögunum né heldur að byggja upp þjónustu þar sem hún er ekki til staðar. Því er ljóst að enn skortir fjármagn til þess að sveitarfélög á Vesturlandi geti staðið undir þjónustu við fatlaða einstaklinga sem þar búa eins og þau vildu gera og kveðið er á um í lögum og reglugerðum varðandi þjónustu við fatlaða. Jöfnunarsjóður sveitarfélaga gegnir lykilhlutverki í fjármögnun á þjónustu við fatlaða einstaklinga og því leggur Haustþing SSV þunga áherslu á að framlög sjóðsins til málefna fatlaðra verði ekki skert á árinu 2021.

Haustþing SSV telur afar brýnt að ríkið komi fram með viðunandi reglur um fjármögnun í málefnum fatlaðra sérstaklega þegar kemur að einstaklingum sem þurfa mikla og fjölbætta þjónustu.

Jafnframt verði til sérstakur tekjustofn sem fjármagnar nauðsynlega uppbyggingu á þjónustu, búsetuúrræðum og aðstöðu fyrir fatlaða

Haustþing SSV telur einnig brýnt að hugað verði sérstaklega að auknum atvinnutækifærum fyrir fólk með fötlun og fólk með skerta starfsgetu.

Heilbrigðisþjónusta og öldrunarmál

Góð heilbrigðisþjónusta er forsenda fyrir búsetu á Vesturlandi. Mikilvægt er að áfram verði unnið að því að styrkja starfsemi og rekstrargrundvöll HVE og annarra heilbrigðis- og öldrunarstofnanna á Vesturlandi.

Vegna takmarkaðra fjárveitinga til tækjakaupa síðastliðin ár, er uppsöfnuð þörf á viðhaldi og endurnýjun búnaðar á heilbrigðisstofnunum Vesturlands mjög aðkallandi. Mikilvægt er að örugg tæki og búnaður sé til staðar á sjúkrahúsunum og á heilsugæslustöðvum svo hægt sé að sinna þeirri þjónustu sem þar er veitt. Haustþing SSV skorar á ríkisvaldið að tryggja fjármagn til að endurnýja og efla tækjakost sjúkrahúsanna á Akranesi og í Stykkishólmi sem og á heilsugæslustöðvum umdæmisins. Einnig er mjög mikilvægt að huga að reglulegri endurnýjun sjúkrabíla, tækjakosti þeirra og menntun og þjálfun sjúkraflutningamanna.

Haustþing SSV hvetur einnig til þess að skoðað verði hvernig sjúkrahúsin geti styrkt grundvöll sinn með sérhæfingu og sérverkefnum.

Heilsugæslustöðvar eru mjög mikilvægar í öllum byggðarlögum. Þær þurfa að vera í stakk búnar til að mæta þörfum íbúa svæðisins á hverjum tíma, auk þess að sinna stórauðnum fjölda ferðafólks og sumarhúsafólks sem sækja svæðið heim og þurfa á heilbrigðis- og slysaþjónustu að halda.

Haustþing SSV leggur áherslu á að efla starfsemi heilsugæslustöðva á Vesturlandi þannig að þær geti áfram sinnt starfsemi sinni. Því er mikilvægt að tryggður verði stöðugleiki og samfella í viðveru lækna og menntaðs heilbrigðisstarfsfólks alla daga á heilsugæslustöðvum umdæmisins.

Haustþing SSV fagnar auknum fjárveitingum til geðheilbrigðismála, hvetur til þess að áfram sé haldið á sömu braut og starfsemin á Vesturlandi verði þróuð í samstarfi við sveitarfélögin.

Haustþing SSV hvetur til þess að áhersla verði lögð á að koma sem fyrst í gagnið fjölbreyttri fjarheilbrigðisþjónustu með því markmiði að jafna aðgengi landsmanna að heilbrigðisþjónustu.

Rekstur hjúkrunar- og dvalarheimila er mjög þungur og sveitarfélög þurfa iðulega að leggja fjármagn til reksturs heimilanna þó málaflókkurinn sé alfarið á ábyrgð ríkisvaldsins. Rammasamningur milli Sjúkratrygginga Íslands og hjúkrunarheimila um þjónustu heimilanna rann út í árslok 2018 og nýr samningur gerður árið 2020 sem engan veginn uppfyllti þær hækkanir á fjárveitingum sem þörf var á. Haustþing SSV skorar á yfirvöld að tryggja rekstur heimilanna samkvæmt því sem lög gera ráð fyrir og hugað verði að aðbúnaði og fjölgun rýma á þeim svæðum þar sem þörf er. Eldra fólk fer mjög fjölgandi á Íslandi og mikilvægt að leita allra leiða til að hægt sé að tryggja góða heilbrigðisþjónustu fyrir þann hóp. Ljóst er að núverandi fyrirkomulag mun ekki duga þegar fram í sækir og nauðsynlegt er að huga að nýjum lausnum.

Samkvæmt reglum Sjúkratrygginga eiga íbúar á hjúkrunar- og dvalarheimilum að taka þátt í dvalarkostnaði sínum og sá háttur hefur verið hafður á að hjúkrunarheimilunum hefur verið gert að innheimta umrædda kostnaðarhlutdeild af heimilisfólki sínu. Haustþing SSV skorar á ríkisvaldið að aflétta þessu innheimtuhlutverki af dvalar- og hjúkrunarheimilum.

Velferðarstefna Vesturlands

Í Velferðarstefnu Vesturlands er kveðið á um að ráðist verði í verkefni til að auka samstarf og samþætta þjónustu við eldri borgara. Skipaður hefur verið vinnuhópur sem í sitja fulltrúar frá sveitarfélögum, HVE og hjúkrunar- og dvalarheimilum sem hefur það hlutverk að leita leiða til að bregðast við þeirri þróun sem fylgja mun breytingum á aldursamsetningu þjóðarinnar. Samráðshópurinn horfi m.a. til samstarfs og samþættingu á heimahjúkrun og stuðningsþjónustu, tilraunaverkefna og nýsköpunar í velferðarþjónustu í sinni vinnu.

Húsnæðismál

Mikil stöðnun hefur ríkt í byggingu á nýju húsnæði víða á landsbyggðinni á undanförunum árum þrátt fyrir ný atvinnutækifæri og fjölgun íbúa á mörgum stöðum. Haustþing SSV fagnar því að stjórnvöld ásamt Íbúalánasjóði eru nú með í gangi tilraunaverkefni um uppbyggingu íbúðahúsnæðis á landsbyggðinni þar sem þátttakendur eru meðal annarra sveitarfélaga Snæfellsbær og Dalabyggð.

Framhalds- og háskólar

Á Vesturlandi eru öflugar menntastofnanir sem gegna lykilhlutverki við uppbyggingu búsetu á svæðinu. Mikilvægt er að menntastofnanir á Vesturlandi haldi sjálfstæði sínu.

Haustþing SSV hvetur til þess að ríkið móti sér heildræna stefnu í uppbyggingu háskólastigsins og vinni það í samstarfi við hagaðila.

Haustþing SSV leggur áherslu á að ríkið ráðist í endurskoðun á fyrirkomulagi iðnnáms og starfstengdrar menntunar í landinu með það að leiðarljósi að efla iðnnám og gera það eftirsóknarverðara. Mikilvægt er að tryggja verknámsskólum aðstöðu og fjármagn til að geta sinnt kennslu í verknámsgreinum, þar sem mikil eftirspurn er eftir iðnmenntuðu fólki á vinnumarkaði.

Haustþing SSV skorar á stjórnvöld að tryggja að menntastofnanir á Vesturlandi hafi nægt fjármagn til að geta sinnt því mikilvæga starfi sem þær gegna og þeim er ætlað.

Fram hefur komið að lánveitingar Lánasjóðs Íslenskra Námsmanna hafa dregist mikið saman og staðan er þannig að í dag eru lántakar frekar námsmenn af landsbyggðinni sem ekki geta dvalið í foreldrahúsum á námstíma. Haustþing SSV skorar á stjórnvöld að leita leiða til að jafna aðstöðumun námsmanna.

Löggæsla og embætti sýslumanns

Fjölgun íbúa á suðursvæði Vesturlands og dulin búseta á Vesturlandi vegna fjölda sumarhúsa kallar á aukna löggæslu á starfssvæðinu. Ástand vega og aukin umferð kallar jafnframt á stórauðna löggæslu á vegum úti. Lögreglumenn á Vesturlandi eru orðnir svo fáir á vakt á hverjum tíma að ástæða er til að hafa áhyggjur af öryggi þeirra við skyldustörf og hvort þeir hafi tök á að sinna öllum verkefnum.

Haustþing SSV skorar á Alþingi að hækka fjárveitingar til löggæslu á Vesturlandi til að hægt sé að halda úti ásættanlegum fjölda lögreglumanna á vakt á hverjum tíma, tryggja öryggi lögreglunnar, íbúa og gesta landshlutans.

Haustþing SSV skorar jafnframt á stjórnvöld að beita sér eflingu embættis sýslumanns á Vesturlandi, en mikill niðurskurður á fjárveitingum hefur dregið úr getu embættisins til að þjónusta íbúa.

Jöfnun húshitunarkostnaðar

Haustþing SSV krefst þess að Alþingi haldi áfram að jafna orkukostnað til húshitunar, með það að markmiði að bæta lífskjör íbúa köldum svæðum.

Fjármál sveitarfélaga og Jöfnunarsjóður

Haustþing SSV lýsir yfir þungum áhyggjum af áhrifum Covid-19 á rekstur sveitarfélaga á Vesturlandi.

Í greiningum sem unnar hafa verið á vegum SSV, Bygðastofnunar og fleiri aðila um fjármál sveitarfélaganna kemur glögg fram að áhrif af efnahagshruni og atvinnuleysi líkt og nú er að verða hefur alvarleg áhrif á tekjur sveitarfélaga. Útsvarstekjur lækka, ýmis þjónustugjöld dragast saman og framlög jöfnunarsjóðs skerðast vegna tekjulækkunar ríkissjóðs. Nú þegar er komið fram að kostnaður vegna félagsþjónustu og barnaverndar hefur aukist og mun aukast frekar en einnig er mikilvægt að hlúa að íþrótt- og æskulýðsstarfi og standa vörð um skólastarf til að draga úr neikvæðum áhrifum af þeim samdrætti sem fram undan er í þjóðfélaginu.

Þrátt fyrir að sveitarfélögin hafa undanfarin ár sýnt ráðdeild í rekstri og lækkað skuldir þá er ljóst að þau þurfa stuðning til þess að komast í gengum það tekjutap og þau auknu verkefni sem framundan eru í kjölfar Covid-19. Haustþing SSV telur því afar brýnt að gripið verði til almennra aðgerða af hálfu ríkisins til þess að styðja við sveitarfélögin í landinu. Mikilvægast í því sambandi er að tryggja að framlög Jöfnunarsjóðs til sveitarfélaganna skerðist ekki enda yrði það í ósamræmi við þær áskoranir sem komið hafa fram af hálfu ríkisvaldsins um auknar efnahagslegar aðgerðir sveitarfélaganna.

Stjórn SSV skorar á ráðherra samgöngu- og sveitarstjórnarmála að beita sér fyrir því að ríkisstjórnin grípi nú þegar til aðgerða til þess að styðja við sveitarfélögin í landinu þannig að þau geti þrátt fyrir mikið tekjutap sinnt sínum lögbundnu verkefnum svo vel sé og komið að því endurreisnarstarfi sem bíður.

Stefnumótandi áætlun í málefnum sveitarfélaga

Á þessu ári samþykkti Alþingi stefnumótandi áætlun í málefnum sveitarfélaga. Í henni kemur m.a. fram að árið 2022 verði lágmarksfjöldi íbúa í sveitarfélagi 250 og árið 2026 verði lágmarksfjöldi 1000. Það er ljóst að ef þessi stefna gengur eftir og verður sett í lög, að þá stefnir í að um helmingur

sveitarfélaga á Vesturlandi þurfi að sameinast öðrum sveitarfélögum til að uppfylla skilyrði um lágmarksfjölda íbúa. Komið hefur fram að skiptar skoðanir eru á meðal sveitarfélaga á Vesturlandi um þennan þátt stefnunnar sem snýr að lágmarksfjölda íbúa. Hins vegar er mikilvægt að sveitarfélögin skoði stöðu sína í þessu sambandi og má benda á að Dalabyggð hefur fengið stuðning frá Jöfnunarsjóði sveitarfélaga til þess að fara í valkostagreiningu og meta hvaða kostir eru í boði og hvaða kostur sé sveitarfélaginu hagfeldastur. Þá hafa fulltrúar Akraneskaupstaðar einróma lýst vilja Akraneskaupstaðar til að skoða kosti og galla sameiningar við Hvalfjarðarsveit. Til þess að meta stöðuna og fá umræður í gang um kosti og galla við sameiningar sveitarfélaga hafði stjórn SSV samþykkt að standa fyrir ráðstefnu um sameiningarmál, en varð að fresta henni vegna aðstæðna í þjóðfélaginu. Haustiþing SSV skorar á stjórn SSV að taka upp þráðinn að nýju og standa fyrir ráðstefnu um sameiningar sveitarfélaga um leið og aðstæður í þjóðfélaginu leyfa.